

PREFAȚĂ

O PRIVIRE ESEISTICĂ ASUPRA ISTORIEI MEDICINEI ROMÂNEȘTI

Tot așa precum o nație care-și privește cu nepăsare trecutul este sortită să-și piardă identitatea, și medicina își poate pierde statutul intelectual care, de secole, a fost „panașul” care o deosebea de alte științe, îndatorate tehnologiilor de import mult mai mult decât ea.

Dintotdeauna, spunem cu mândrie că noi, medicii, nu profesăm, ci slujim. Căci medicina nu e o „meserie”, oricât de sofisticate și rafinate tehnic sunt astăzi procedeele de diagnostic și terapie, ci are și câteva din caracteristicile artei.

Medicul a fost mereu, și mereu, un chinuit al îndoielii: „Ceea ce am descoperit este, oare, un adevăr, sau un fals părelnic? Este o lege general valabilă sau doar un caz particular?”

Complexitatea viului și a ființei umane, în special, a făcut ca, de-a lungul istoriei, să ne rătăcim pe cărări de meditație, mult mai frecvent decât cei care au făcut să progreseze tehnica. Iar aceasta, pentru că explorarea în necunoscut nu a însemnat, ca în cazul creării tehnologiilor, o continuă perfecționare a diverselor prototipuri (activitate, altfel, admirabilă), ci a însemnat conștientizarea că marile enigme ale materiei vii organizate nu vor fi, probabil niciodată, aflate „la marele amănunt”.

*De aici, de-a lungul secolelor de urcuș către progres, s-au născut, s-au stins ori au biruit tot felul de ipoteze și teorii. În acest domeniu al biomedicinei și medicinei clinice, fiecare achiziție nouă a fost subiectul unor furtunoase discuții **pro** și **contra**.*

Dacă istoria tehnologiilor ne-ar apărea ca o scară, fiecare treaptă de gândire, însemnând perfecționarea, și deci biruința, geniului uman, în medicină și în științele înrudite implicate în studiul fenomenului vieții (științe naturale – biologie, chimie, fizică), imaginea evolutivă este aceea a unui arbore. S-au născut mii de idei-crenguțe, dar multe s-au uscat.

Dezvoltarea medicinei nu a beneficiat de pași siguri. Dacă socotim necunoscutul ca pe niște nisipuri mișcătoare, vedem că tehnologii au știut să găsească acele pietre de certitudini pe care, pășind cu încredere, au putut ajunge la marile realizări care ne uimesc azi. În medicină, mulți cercetători, ademeniți de stele mincinoase, și-au așezat pasul pe „pojghița” de adevăr, fiind astfel înghițiți în nisipurile uitării.

Dacă medicii ar renunța la preocupările lor intelectuale, dacă s-ar dezbăra de roba de filozofi, de gânditori ai fenomenelor vieții și ai morții, profesia-artă numită medicină ar avea foarte mult de pierdut. Nu putem fi doar niște abili mânători de aparate, trebuie să cunoaștem, pe cât posibil, dubla caracteristică a omului – cea materială și cea spirituală.

Așa cum autorii acestei lucrări afirmă în Prolog pe care o semnează, o istorie a medicinei nu trebuie să fie doar o enumerare de nume și fapte, în care argumentația de fond să lipsească.

Am plecat târziu pe drumul spinos al afirmării și, mai ales, al demonstrării valorii unor români. La început, către sfârșitul secolului al XIX-lea, am fost doar importatori de idei și tehnici (cu câteva strălucite excepții: Victor Babeș, Gheorghe Marinescu, Thoma Ionescu, Mina Minovici, care și-au câștigat titlul de savanți de talie internațională). Am mai recuperat din handicap în secolul al XX-lea, ceea ce este îmbucurător: Nicolae Paulescu, Daniel Danielopolu, Aurel A. Babeș, Grigore T. Popa, Alexandru Karatzali, Nicolae Hortolomei, Mihai Ciucă, Marian Ionescu și, desigur, George Emil Palade și, relativ recent, Gheorghe Benga.

Se găsește, în prezent și peste hotare (SUA, Franța, Germania etc.), o pleiadă de tineri cercetători români foarte promițători, care înscriu priorități importante în unele investigații rafinate de biomedicină moleculară.

Există, așadar, o creativitate românească de care putem fi mândri, atât în țară, cât și peste hotare.

Dar cine o cunoaște à fond?

*Nu se poate spune că la noi nu apar, mereu, articole și cărți dedicate evoluției medicinei românești. Apreciem că ele reprezintă un valoros arsenal de informații biografice, cu unele referiri sumare la opera creatorului, dar nu am remarcat până acum o lucrare amplă care să aprofundeze **aspectele de interes internațional ale cercetărilor biomedicale și clinice datorită cărora românii au primit viza de intrare în posteritate.***

Aici sunt două probleme.

Prima se referă la dificultatea elaborării unei asemenea lucrări care trebuie să nu rămână doar în clasicul enumerării unor nume de oameni meritorii. Nici în cel al expunerii fugitive a realizărilor lor. Și care, în același timp, să nu se cantoneze în ceea ce numim „importanță națională”, ci să caute pe cei al căror nume este citat ori comentat în scrierile străinilor, ceea ce reprezintă, de fapt, adevărata recunoaștere a valorii lor.

*În cartea de față, elaborată de profesorii de istorie a medicinei Radu Iftimovici și Dana Baran (U.M.F. „Grigore T. Popa”, Iași) găsim nu numai o tratare exhaustivă a ceea ce numim valori românești reale în medicina universală, dar și un mod mai puțin utilizat la noi până acum, de a comenta eseistic aceste realizări. Iar dacă, la noi, s-a practicat procedeul comod al culegerii de informații de la alții, pe baza principiului greșit înțeles „cărțile se scriu din cărți”, în cazul acestui eseu medico-istoric lucrurile se schimbă. Temelia judecăților este **suma primară**, adică articolul sau tratatul scris de omul de știință român, cu tot arsenalul său de idei.*

*Autorii renunță la a se inspira de la alți comentatori ci, apelând la **lucrările în original** ale savanților pe care se-ncumetă să-i laude, ori chiar să-i critice **sine ira et studio**, promovează mereu comparația cu realizările străine similare din diferite domenii ale medicinei europene, chiar dacă acestea ne-au fost nefavorabile.*

*Această privire eseistică, deși a consumat un mare volum de muncă pentru documentare, prevestește nașterea unei noi specialități în istoria medicinei: aceea de **critic de știință**, analog criticului literar sau al celui de artă.*

Aceasta nu poate fi decât o veste bună. S-ar putea să asistăm la o regenerare a prehensiunii culturale a colegilor noștri către filozofia științei.

*O a doua problemă este „**Qui prodest?**” Cui folosește popularizarea prin asemenea cărți a valorilor științifice românești?*

Fără îndoială și celor care, păstrând în suflet un dram de dragoste pentru nația în sânul căreia s-au născut, refuză ofensiva de deznaționalizare culturală, curent ce a lovit și țări cu o veche tradiție culturală (Franța, Germania, Italia, Spania ș.a.).

Dar, cum în această carte nu există vreo afirmație, vreun comentariu, fără să fie sprijinit pe o citare bibliografică în text sau în subsolul paginii, consider că acesta este modul în care trebuie să ne prezentăm pe piața ideilor născute în Europa. Nu e greu de observat că în istoria științei, mai ales cei „ce au în spate” o veche și valoroasă cultură (francezi, germani dar, mai ales, anglo-saxoni) nu sunt deloc dispuși să-și dea jos de pe soclul unor statui, adesea fals concepute, concetățenii cu care și-au câștigat un atât de râvnit prestigiu internațional. Mai coexistă și în prezent, în istoria științei, un tip de „spirit colonial” grație căruia marile descoperiri aparținând țărilor mai mici să fie înadins neglijate ori necitate, fie chiar furate (cazul Nicolae Paulescu și, recent, al lui Gheorghe Benga – descoperitorul aquaporinelor).

O carte dedicată în mod special valorilor românești în medicină era, așadar, imperios necesar să apară, chiar dacă munca depusă de autorii ei a fost extrem de dificilă, datorită căutării și citirii cu răbdare a surselor publicistice primare, ce zăceau prin biblioteci de peste hotare.

Pentru a atinge pe deplin misiunea de a impune, cu dovezi imposibil de respins, creativitatea românească în medicină e nevoie, însă, de o versiune a ei într-o limbă de mare circulație, preferabil engleză.

Sperăm că un asemenea deziderat, care servește remanența nealterată a identității noastre naționale științifice în Europa, va găsi susținerea morală și financiară pe care o merită.

Prof. dr. Petru Calistru

U.M.F. „Carol Davila” București

Președintele Fundației „Victor Babeș”

PROLOG

O carte de istoria medicinei nu trebuie să fie o poliloghie. Niciun inventar de nume cu pretenția de a fi completă.

Cărți de iatroistoriografie românească s-au mai scris și în ultimii 50 de ani.

Noi nu intenționăm să prezentăm cititorilor o istorie a medicinei „de tip clasic”, cu canoanele respective. Ar fi însemnat să-i plagiem pe unii autori care au putut să fie mai știutori decât noi în ale amănuntului.

*Se spune „cărțile se scriu din cărți”. Noi n-am dorit să facem așa ceva. De aceea, cu excepția unor „premize ale creativității” care, vrând-nevrând, plătesc un tribut istoriografiei medicale clasice, am conceput scrierea noastră ca pe un eseu. Fără îndoială că am inserat și unele date biografice, dar obiectivul nostru este **comentariul operei**. Or, aceasta nu se poate face preluând date de la alții, ci adresându-te direct, cu răbdare, operei. Poți avea pretenția că ai adus în lumină o prioritate românească numai după o cercetare bibliografică minuțioasă în care ai studiat și înțeles stadiul și locul în care s-a aflat problema pe plan internațional. O privire eseistică nu poate fi decât una comparativă, iar afirmarea unei priorități nu se poate face decât cu sprijin bibliografic, de preferință în publicațiile străine ale vremii.*

Suntem convinși că și în momentul de față în țara noastră, se fac cercetări originale, unele poate „de talie”. Pe cele foarte recente nu am ajuns, însă, să le cunoaștem, astfel încât lăsăm viitorul și pe viitorii critici de știință să se pronunțe.

Noi, în această lucrare, ne vom ocupa mai ales de clasici, încercând să aducem în fața cititorilor aspecte prioritare mai puțin cunoscute, unele aproape deloc comentate până acum.

Nu putem să nu remarcăm, cu părere de rău, că prea puțini medico-istorici abordează subiecte noi, urmăresc inserția creativității românești în medicina europeană. În general, subiectele care constituie „substanța” textelor prezentate în limba română (necitite peste hotare) sunt minore și festive. Cele mai multe, scrise de „amatori” – bine intenționați, de altfel – nici măcar nu sunt tipărite. Străinii mai află de conținutul lor (dacă, totuși, văd lumina tiparului) din micile rezumate în limba engleză. Suntem aproape absenți de pe scena medicală europeană, și nimeni nu se preocupă în mod constant, cu seriozitate și competență, de a difuza în lume produsele creativității românești într-o limbă de largă circulație (engleză, germană, franceză, spaniolă etc.). Aceasta, ca să nu mai vorbim de adresa la sursa primară, absolut obligatorie. Este o situație anarhică ce aduce prejudicii prestigiului științei românești.

Pentru lucrarea de față, prinos de recunoștință maestrului Dan Puric pentru sprijinul moral și material pe care ni l-a acordat. Domnia sa și-a făcut un țel de viață în a sprijini și promova valorile românești, atât în cultura beletristică, cât și în creația științifică.

Mulțumim, de asemenea, domnilor Prof. dr. Petru Calistru, Acad. prof. dr. Constantin Ionescu-Tîrgoviște, doamnelor Doina Argeșanu și Doina Saucă pentru sprijinul acordat apariției textului nostru.

Autorii